

Maw-lukutimk:

Kanataewey kisutasikl ta'n
elmi'knik tli-maliaptiten
piw-wekasimk Nuclear Fuel

Mi'kmaq – Mi'kmaq

nwmo

NUCLEAR WASTE
MANAGEMENT
ORGANIZATION

SOCIÉTÉ DE GESTION
DES DÉCHETS
NUCLÉAIRES

Wikutmumkewey wjit wenik me' ktu' kina'masultijik

Nipniku's 2007ek, Kaplno'l Kanata kisi-mknmi'tip Kanataewey kisite'taqn wjit ta'n elmi'knik tli-maliaptiten piw-wekasimk Nuclear Fuel. Ula kisite'taqn, telui'tasik Adaptive Phased Management, nuta'tew meski'k lukwaqney l'tasiktn wutan kisi-mknasik aqq ta'n wenik wel-kinua'tujik aqq welte'taqatijik. Kanataewey Kaplno'l kispukua'toqip Nuclear Waste Management Organization (NWMO) nikana'tun ula lukwaqney aqq ki's poqji-kwilm'i'tij wutan ta'n wenik wikultijik wel-kinua'tujik aqq welte'tmi'tij ika'tasiktn etli-anko'tmumk piw-wekasik nuclear fuel.

Nuta'tew l'tasiktn deep geological repository ta'n menaqaj tli-anko'ten aqq tepkisa'ten ta'n Kanata piw-wekasi'tij nuclear fuel.

Pikwelkl kji-pituimtlhaqanaykl tel-tepawtik ula lukwaqney aqq elp nespiw l'tasiten ta'n kjjitaq etl-mawa'sik kulaman kejitaqatijik menaqaj kisi-iloqaptitaq ta'n telmaliaptmumk ta'n tli-anko'ten koqoey aqq wla'siktn elp wjit wksitqamuey aqq wutanl. Tli-maw-lukutitaq kjjitekewinu'k wejita'jik kmitkinaq aqq msit tami wsitqamu'k, aqq piamiw metla'sipunqekl wjiatw pikwelk lukwaqn wjit ta'nik wenik tle'k wejuow ta'n etl-anko'tekemk etek aqq elp wjit wenik wikultijik wutank.

NWMO iknuaj mtmo'taqne'l, wutanl aqq ketu' kinu'tmasultijik wenik kisi-kina'masultinew me' wjit Kanataewey kisite'taqn wjit ta'n tli-maliaptiten piw-wekasik nuclear fuel elmi'knik, ta'n tel-lukutijik NWMO aqq ta'n tli-mknaten wutan ta'n wenik wel-kinua'tujik aqq welte'tmi'tij ika'tasiktn ula lukwaqney. Wutanl ta'n me' ketu'-kjjitu'tij ta'n teliaq mu amujpa ika'lsulti'k teli-mknasik lukwaqney.

Ktu'-kjjjitu'n me' koqoey wjit ula keknue'k lukwaqney, tlewistuk:

Jamie Robinson

Nikana'toq, Ekinua'tekemk

Nuclear Waste Management Organization

22 St. Clair Avenue East, 6th Floor
Toronto, ON M4T 2S3
Canada

Maqtaqte'kney: 647.259.3012

Fax: 647.259.3692

Nasa'simk aqq apu't wi'katikn: learnmore@nwmo.ca

Nasa'simk aqq ela'timk: www.nwmo.ca/sitingprocess

»» Koqoey net piw-wekasik Nuclear Fuel?

Ki's metla'sipunqekl, Kanataewaq ewe'wmi'tij electricity wejjaq nuclear power reactork epijik Ontario, Kepek aqq New Brunswick. Kisituekl kijka' piamiw ta'pu kji-pituimtlinaqan te'sikl piw-wekasik fuel mawpalikasikl.

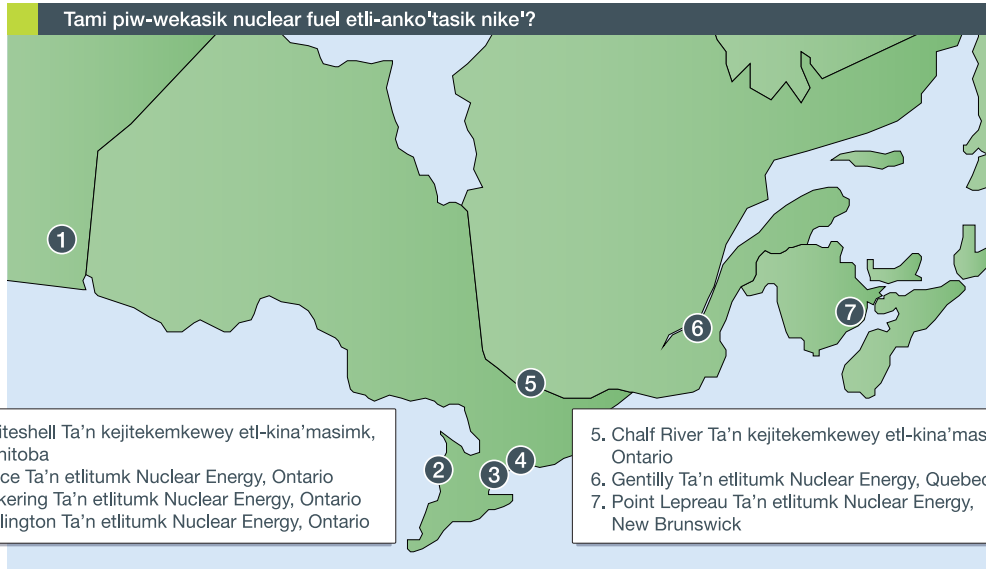
Ta'n tujiw nuclear fuel ketalqa'tumk reactor-iktuk ki's na nuku' piw-wekasik, radioactive-ewik aqq amujpa menaqaj maliaptmumk. Tlia'j na mu tetuji radioactive-ewinuk pekije'k kis-pmiaq me' ki'kajiw nesana'q aqq piw-wekasik fuel me' ksnukwa'luetew piamiw kaskimtlinaqan jel pituimtlinaqanipunqekl. Na wjit, amujpa iapjiw menaqaj maliaptasik piw-wekasik nuclear fuel.

Kanataewey piw-wekasik nuclear fuel ika'tasik wjit pe' nike' tli-anko'tasiktn keknute'tasijik nuclear reactork epultijik Ontario, Kepek aqq New Brunswick, ta'n tett etlitasik aqq elt Manitoba aqq Chalk River, Ontario ta'n Atomic Energy of Canada Limited (AECL) etl-kina'masulti'tij wjit nuclear energy.

Staqa se'k wsitqamu'k wmitkiwal ta'n ala'tu'tij nuclear power, Kanata nikanite'tk ta'n tl-maliaptiten elmi'knik. Kanata wskwiju'k telua'tijik westawik aqq weli-anko'tekemk maw-keknue'kl wjit nike' aqq elmi'knik, aqq ta'n nike' mimajulti'k amujpa mawi-apoqnmatalti'k kisa'tunenu kisite'taqn wjit ta'n ne'kaw tl-maliaptiten piw-wekasik nuclear fuel. Mita na'te'l wjiatew weli-ankweyujik aqq ikalujik mimajuinu'k aqq wsitqamuey.

Piw-wekasik mawpilasik fuel wejjaq CANDU nuclear reactork epijik Kanata 0.5 metre tel-pittaql aqq 24 kilograms teliksukl.

La'taqne'jk epultijik Ontario Power Generation's Western Waste Management Facility wjit ta'n etli-anko'tmumk piw-wekasik nuclear fuel.

Kanataewey Kisite'taqn

Nipniku's 14, 2007ek, Kaplno'l Kanata mkunmi'tip Adaptive Phased Management wije'wmnew ta'n teli-anko'tmumk nuclear fuel wjit ta'n tel- wli-ankweyuj mimajuinu'k aqq wsitqamuey mu ajkno'ltinew nike' aqq elmi'knik.

Adaptive Phased Management ewe'wmu'k ta'n menaqaj tel-mawitu'k elqanatekewey wjit ta'n tl-menaqajewi-anko'ten piw-wekasik nuclear fuel elmi'knik.

Nuta'tew ilutasiktn ta'n tl-tepkisa'tasiten aqq tli-anko' tasiten piw-wekasik nuclear fuel deep geological repository ta'n etek keknuamu'k kun'tew. Elqanatekewey teplutaqn wjit ula kisite'taqn na ta'n tli-mawa'ten kina'matnewey aqq kjijitaqn te's koqoey ketu'-tla'tekemk, kulaman wl-pmiatew tel-sutasik ta'n ketu'-tla'tekemk. Wiaqtetew kisi-sa'se'wa'tasiktn koqoey kisutasik elmiaq nuta'q sa'se'wa'tasiktn.

Adaptive Phased Management wiaqtek:

- » Mawa'tumk ta'n tl-tepkisa'tasiten aqq tli-anko' tasiten piw-wekasik nuclear fuel deep geological repository ta'n etek keknuamu'k kun'tew;
- » Koqoey ketu'-tla'tekemk menaqaj ilsutasik aqq kulaman wl-pmiatew tel-sutasik kisi-sa'se'wa'tasiktn koqoey kisutasik elmiaq nuta'q sa'se'wa'tasiktn;
- » Iknmuj wskwijinu'k aqq wutanl kisi-wiaqpultinew koqoey pemi-wsku'tasik aqq ketu'-tla'tekemk;
- » Elmiaq nuta'q, kis- tli-anko'tasiktn ula koqoey etekl ta'n etli-anko'tekemkl ta'n mu pitalqenukl;
- » Menaqaj anko'tasik aqq jiko'tasik piw-wekasik fuel;
- » Kisi-miskasiktn piw-wekasik fuel elmi'knik elmiaq nuta'q miskasiktn kiswa piley kina'matnewey ika'q ta'n tl-maliaptiten; aqq
- » Tepiaq suliewey kwilmumk aqq tepkisa'tasik wjit ta'n tel-maliaptmumk piw-wekasik nuclear fuel elmi'knik.

Adaptive Phased Management wejiaq mawaknutma'timkik wenik Kanata kulaman wiaqa'ten koqey nekmow keknuite'tmi'tij. Wije'tultikl pilue'l nuclear power-e'l kisite'taqn kisutasikl se'k wsitqamu'k, staqa nike' Sweden, United Kingdom, Finland aqq France. Elmi'knik, Adaptive Phased Management majukwatkl westawikl aqq weli-anko'tekemkewe'l kisite'taqn wjit teli-maliaptmumk piw-wekasik nuclear fuel aqq ula kisite'taqn wije'ti'tij ta'n tel-lukuti'j se'k wsitqamu'k aqq elp wiaqtek ta'n tel-pewatmi'tij kikmanaq Kanata.

Ta'n tl-lukutiten wesku'tasik

Ula meski'k aqq espe'k lukwaqney wiaqtek l'tasiktn deep geological repository aqq ta'n etl-maw-kina'masimk ta'n tetew wutan ta'n wenik wikultijik wel-kinua'tujik aqq welte'taqatijik anko'taqatinew.

Deep geological repository na kisite'tasik tektn pikwelkl likasuti'l ta'n menaqaj anko'tmi'tit aqq tepkisa'tu'tit piw-wekasik nuclear fuel elmi'knik. L'tasitew na'tamiaw 500 metres tel-pitalqek, ta'n telamu'k maqamikew ta'n tett etek, aqq tetal ankuiska'tasikl elsaqasikl ta'n tli-anko'ten piw-wekasik fuel. (iloqapte'n napuikaqn etek wije'ti'tij nipi.)

Piw-wekasik nuclear fuel tepo'tasiten keknuitasijik la'taqne'jk epultijik ta'n etek reactorl aqq la'ten ta'n tli-anko'ten tujiw ilpalikasiten la'taqne'jk ta'n ma' sioqie'k. La'taqne'jk nispilaten lamqamu'k aqq iko'laten ankuiska'tasikl elsaqasikl lamqamu'k. La'taqne'jk ika'laten newte' eliaql pewja'tasikl kisi-mulqatasikl kun'tew-iktuk. Tujiw kepjoqa'ten ewe'wmumk meki-kepjoqa'tekek bentonite-ey pka'w.

Piw-wekasik fuel ne'kaw jiko'ten teli-pkije'k pem-maliaptmumk. Aqq elp kisi-miskasitew nuta'q miskasin. Elmalqekl aqq kisi-pewja'tasikl wjua'ten aqq kepjoqa'ten elmiaq wutan, NWMO aqq ilumua'tite'wk kisa'matulti'tij kisi-kpjoqa'tasiten aqq pqoji-jiko'ten wjit elmi'knik.

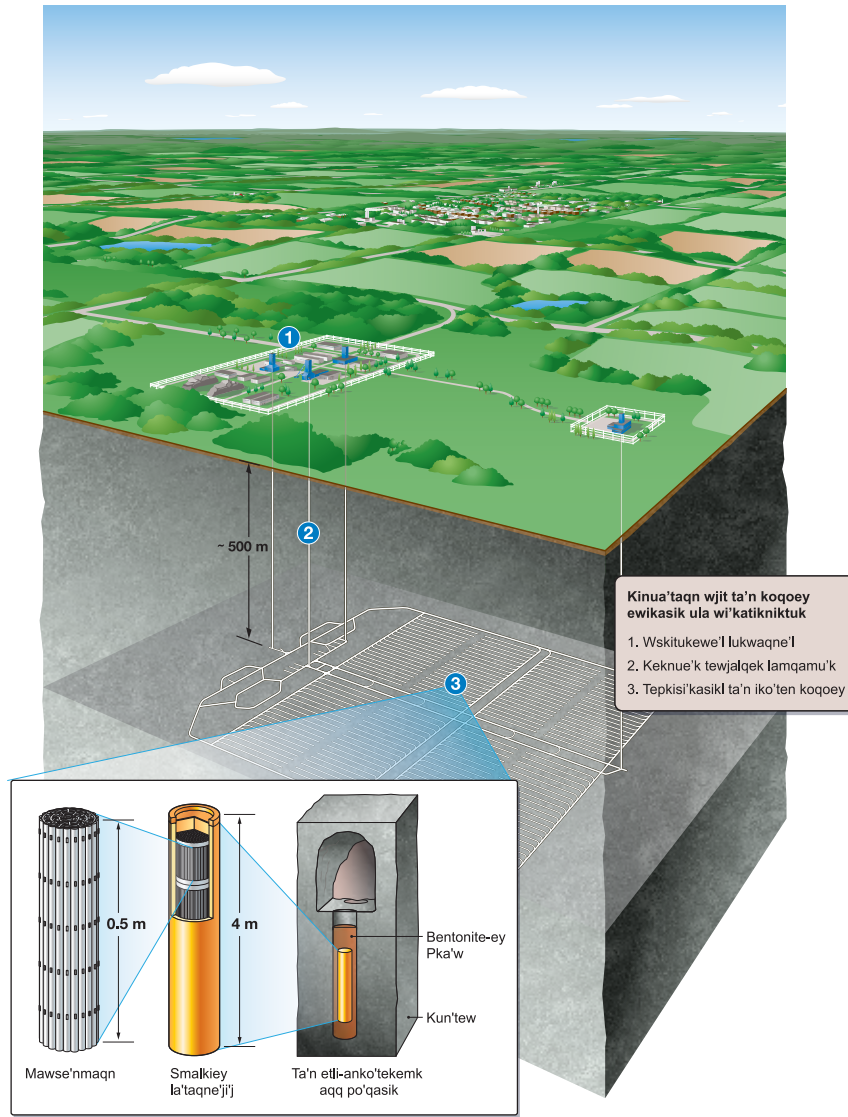
Ta'n tel-lukutimk, we'kaw tel-la'tumk piw-wekasik fuel ta'n tett etli-anko'tasik wjit pe' nike', melki-maliaptmi'titew Canadian Nuclear Safety Commission (CNSC) ta'n tel-pkije'k ewe'wasik ta'n etl-klo'tmumk – we'kaw ilajuktasik aqq eltasik ta'n ika'ten, aqq ta'n tel-pmiaq ne'kaw lukwaqn mi'soqo elmiaq kepjoqa'sik. Ula lukwaqney wije'wmi'tital keknu'e'kl tplutaqnn kulaman ma' ajkna'luksi'k wenik kisna ajkna'tumit wsitqamuey aqq wije'wtaq ta'n Kanata tela'matulti'tij pilue'l wmitkiwal wsitqamu'k wjit tel-wekasimk nuclear energy ankuamk.

L'tasiten ta'n kjiijitaqn etl-mawa'sik kulaman kejitaqatijik menaqaj kisi-iloqaptitaq ta'n tel-maliaptmumk ta'n tli-anko'ten koqoey aqq wla'siktn elp wjit wsitqamuey aqq wutanl. Na'te'l tl-maw-lukutitaq kjiijitekewinu'k wejita'jik kmitkinaq aqq msit tami wsitqamu'k.

Pikwelkl kji-pituimtlinaqanaykl tel-tepawtik ula lukwaqney aqq elp nespiw piamiw metla'sipunqekl wjiatew pikwelkl lukwaqn wjit ta'nik wenik tle'k wejuow ta'n etl-anko'tekemk etek aqq elp wjit wenik wikultijik wutank. Wji-pmatew ne'kaw toq-lukutijik wutan ta'n kisi-mknmumk aqq wutann etekl wejuowk na'te'l aqq NWMO, wjit kisi-mknasik wutan weliaqmuew elmi'knik.

- » Ula lukwaqney ksua'tew na'tamiaw 100 hectares (250 acres) telki'k maqamikew wjit wskittukewe'l kmu'ji'kann aqq wije'ti'tijl lukwaqne'l. Aqq elp wije'wmumkl keknu'e'kl tplutaqne'l teluekl ma' kis-wekasimint maqamikew wejuowk.
- » Ula repository nuta'tew na'tamiaw 2.5 kilometres by 1.5 kilometres (375 hectares/930 acres) telki'k maqamikew etek lamqamu'k aqq 500 metres tel-pitalqek ta'n etek keknuamu'k kun'tew. NWMO nuta'tew alsutmn tel-wekasimk maqamikew wskittuk, na'sik ila'matulti'titaq wutan kis-pilu-wekasiktn pkesikn ula maqamikew.

Ta'n teli-mknmumk maqamikew

Ta'n teli-mknmumk wutan ta'n wenik wel-kinua'tujik aqq welte'taqatijik ika'tasiktn deep geological repository wjit ta'n etli-anko'tasik piw-wekasik nuclear fuel Kanata na kisiite'tasik na maqamikew kisi-mkunasik amujpa westawik aqq weli-anko'tasik aqq wijewmumkl maw-keknu'e'kl kijjitaqne'l aqq kepme'kl ilumuekewe'l.

We'wmek ta'n tel-kinua'tuksie'k wenik Kanata, kisituek ta'n tl-pma'ten tel-lukutimk wiaqtekl koqoe'l keknuite'tmi'titl aqq ketlamsitmi'titl wjit ula teliaq. Ta'n tel-lukutimk elt wiaqtekl keknu'e'kl tela'tekemkl ta'n wenik Kanata kis-kinua'tuksiek nuta'ql wiaqten ta'n tla'taqatiten kulaman tetpaqa'taqatiten wjit Kanata. Ta'n tl-lukutiten wejiaq maw-espe'k kina'matnewey Kanata aqq msit tami wsitqamu'k, tel-kinua'tuksie'k keknu'e'kl tela'tekemkl.

Kisitasikl keknu'e'kl tela'tekemkl – Ekinua'tekemkl

Ankaptasitew Westawimk

- » Tel-westawijik aqq weli-ankweyujik aqq ikalujik wenik aqq wsitqamuey maw-tmk ika'tumkl.
- » Msit keknu'e'kl tplutaqnn wije'wten aqq kis-tla'tekemk piama'siten.
- » Maw-kelu'k kina'matnewey we'wten wjit ta'n tel-lukwemk.

Meknmumk wutan ta'n wel-kinua'tujik aqq welte'taqatijik wenik anko'taqatinew

- » Wutan ta'n anko'taqatitaq amujpa wel-kinua'tujik aqq welte'taqatijik wenik.
- » Ke'sk mna'q wutanl iloqaptasinuk wjit ula lukwaqney amujpa welte'tmi'tij nasita'new tli-mknmumk.
- » Wutanl ta'n kisita'sultijik wiaqpultinew kisi-mnita'ta'q mu ktu' siaw- wiaqpultinew keskmna'q ika'tasinuk wisunn kespitek kisaknutmamkewey.

Apoqntmumk weliaqmuew kisi-mknasik wutan wjit ula lukwaqn elmi'knik

- » Kisi-mknasik wutan wejku'aqami'tij wlapesinew ula lukwaqney.

Wiaqa'lujik wenik ta'n we'tua'lukwi'titew ula lukwaqney

- » Wesku'tasitew koqoey sespete'tmi'tij aqq pipanikesulti'tij wjit ta'n tel-pqutamo'tekemk wutanl etekl wejuowk.
- » NWMO wiaqa'lataq koqoey wesku'tasik Saqamawewa'kikewe'l Kaplno'lk ta'n we'tua'lukwi'titew ula lukwaqney.

Kepmite'ten L'nue'l koqqwaja'taqnn, mawaknutmamkewe'l aqq wmaqamikemuew

- » Tel-westawijik aqq weli-ankweyujik aqq ikalujik wenik aqq wsitqamuey maw-tmk ika'tumkl. Ta'n teli-mknmumk ta'n tett ika'ten ula lukwaqney kepmite'tal L'nue'l koqqwaja'taqnn, mawaknutmamkewe'l aqq elp wiaqa'ten maqamikew me' pemi-wskutmi'tij L'nu'k aqq Kaplno'l.

Keknue'kl tela'tekemkl –ankaptasikl

Koqoey ketu' -tla'tekemk kisite'tasik kisi-sa'se'wa'tasiktn kulaman te's wutanl tl-pmita'taq ta'n tel-pewatmi'tij aqq tl-wije'wtaq ta'n tel-nuta'tij.

Ilajimk	NWMO kis-wi'kik kaqi-wikasik ta'n tli-mknten wutan, aqq kaqi kinua'tuajik Saqamawewa'kikewe'l Kaplno'lk, Kanataewey Kaplno'l, aqq L'nue'l Mawio'mi'l aqq ta'nik nuji-ilotmi'tij ta'n NWMO tel-lukuti'tij.
Amskwesewey Tela'tekemk	NWMO poqji-lukwatn teli-mknmumk ta'n ika'ten etli-anko'tekemk, kaqi-peykwi-kinua'taqatjik aqq apaji-klusultjik koqoey pipanimuj aqq ekina'mua'tijik wenik Kanata wjit ta'n tel-lukuti'tij aqq wjit teli-mknmumk ta'n ika'ten etli-anko'tekemk.
Ta'puewey Tela'tekemk	Wutanl kis-kluttaq me' kinua'tuksinew koqoey aqq kis-kluttaq amskwesewey iloqaptasikewey.
Si'stewey Tela'tekemk	Wjit wutanl ta'n me' ne'kaw welsitmi'tij, wjinu'kwatten maqamikew kisaptasiktn ketloqo wla'siktn.
Ne'wewey Tela'tekemk	Wjit wutanl ta'n me' ne'kaw welsitmi'tij, wutanl ta'n wejuow etekl aqq we'tuo'ttaq tela'sik koqoey wiaqa'lujik aqq me' pekaji-iloqaptasik maqamikew.
Na'newey Tela'tekemk	Kisi-mknasikl wutanl menaqaj iloqaptitaq ketloqo ktu' ika'tunew repository wmaqamikewmuaq aqq kisita'sulti'tij wsua'tunew, kisuttaq ta'n tla'sitew koqoey ke'sk mna'q siawa'sinuk lukwaqney.
Asukomewey Tela'tekemk	NWMO aqq kisi-mknasik wutan ila'matultitaq aqq l'tutaq kisaknutmamkewey siawita'new.
L'uiknekewey Tela'tekemk	Pilue'l nujaptekekewe'l pipanimaten mesu'tektn teli- menaqajewi- iloqaptmi'tij ta'n tetuji-westawik kisutasik lukwaqney. Siawa'sitew lukwaqney elmiaq kaqi-sapa'sik teli-iloqaptasik.
Ukmuljinewey Tela'tekemk	L'tuten napuikaqney lamqamu'kewey etl-lukwemk kulaman keknuetew ta'n tlletew etli-anko'tekemk.
Pesqunatekewey Tela'tekemk	Eltasik aqq poqji-wekasik etl-lukwemk.

Kisitasikl keknuetew'kl tela'tekemkl me' aji-pekaji-wsku'tasikl wi'katikn teluisik, *Moving Forward Together: Process for Selecting a Site for Canada's Deep Geological Repository for Used Nuclear Fuel*, wji-we'jittesk nasa'sin aqq kwilmn NWMO internetiktuk kisna wi'kikewj kelutmn wi'katikn.

Ta'n tli-ankweyujik Wskwijinu'k aqq Wsitqamuey

Ta'n pasik maqamikew meknmumk etli-anko'tmumk piw-wekasik nuclear fuel amujpa menaqaj kisi-anko'tmi'tit aqq tepkisa'tu'tit elmi'knik. Ta'n pasik maqamikew meknmumk nuta'tew wsku'tmnew kejitekemkewe'l aqq elitekemkewe'l koqoe'l wjit ta'n teli-ankweyujik wenik kulaman ma' ajkno'ti'k nike' aqq elmi'knik.

Ta'n tel- menaqajewi-anko'tasik aqq tepkisa'tasik piw-wekasik nuclear fuel Deep geological repository-iktuk, wjiatew ta'n telamu'k piw-wekasik anko'tmumk aqq ta'n telitasikl likasuti'l anquna'tu'tij piw-wekasik nuclear fuel aqq ta'n telamu'k kun'tew etek na'te'l.

Maqamikew menaqaj iloqaptasitew tetpaqamu'ktn ewe'mumkl pemi-aji-keknue'kl wetnu'kwatmumkewe'l, we'wten ewikasikl ekinu'tmasimkl, aqq iloqaptasik maqamikew aqq klapis ta'n tel-keknuamu'k maqamikew. Ula iloqaptasikewe'l we'wten westawik kisutasiktn aqq tetpaqamu'k siawa'ten iloqaptmnew nuji-ilutaqatijik.

Maqamikew meknmumk tetew ta'n tetpaqamu'k kun'tew etek (geological, hydrogeological, chemical and mechanical) aqq msit Canadian Nuclear Safety Commission kisutkl keknue'kl tplutaqnn wjit teli-anko'tekemk wije'wten aqq kis-tla'tekemk piama'siten, aqq wije'wten teli-illumekewe'l kisutmi'titl International Atomic Energy Agency aqq ta'n se'k wsitqamu'k tel-maliaptasik nuclear waste management.

Wsku'ten keknue'kl pipanikesimkl staqa:

- » Tetpaqamu'k kun'tew etek ta'n maqamikew meknmumk wjit teli-anko'tekemk elmi'knik aqq tepkistetew piw-wekasik nuclear fuel kulaman ma' ajkno'lti'k wenik kiswa wsitqamuey aqq ma' tala'lukuk ta'n tel-lukutijik wenik kiswa ta'n telkaqanik wsitqamu'k.
- » Tetpaqamu'k kun'tew etek ta'n maqamikew meknmumk kulaman ma' tala'lukuk ta'n tel-kaqanik wsitqamu'k staqa nike' kiwkw kiswa mkumiey.
- » Tetpaqamu'k maqamikew l'tasiktn, ewe'wasiktn aqq klapis kepjoqa'tasiktn etli-anko'tekemkewey?
- » Ma' ta'n pasik wen kis-liek, staqa wjit mulqutimk kiswa to'qmajo'tekemk?
- » Menaqaj kisi-iloqaptiten aqq wesku'ten wsitqamuey koqoey keknue'k wjit tel-westawitew elmi'knik?
- » Etek kiswa kisituten awti wjit ta'n menaqaj tel-la'tumk piw-wekasik nuclear fuel ta'n tett etli-anko'tasik nike' aqq ela'tumk ta'n tli-anko'ten elmi'knik?

Wutan ta'n tl-wlapesitew tel-lukwemk

Mu pasik ta'n tel-westawik maliaptasinuk, NWMO kisutmi'tij weja'tekemk maliaptmuaten weliaqmuew aqq apoqntitaq wutan ta'n anko'taqatijik aqq wutanl etekl kiwto'qiw na'te'l.

Ula lukwaqney tl-maliaptiten ta'n elmi'knik wlapettaq wutan ta'n anko'taqatijik aqq wutanl etekl kiwto'qiw na'te'l. Ta'n wutan tel-pewatmi'tij tla'siktn wjit nekmow wiaqa'ten staqa nike':

- » Weljaqo'ltimk
- » Wsitqamuey
- » Westawimk aqq aqq weli-anko'tekemk
- » L'nuey
- » Teli-ktlamsitasimk
- » Telo'ltimk
- » Kiskaja'tumk ta'n tel-wla'sitew koqoey wjit wenik aqq wutanl

Ula lukwaqney wjiatew pikwelk lukwaqn aqq ta'n teli-pkwatekemk wjit wutan ta'n meknmumk anko'taqatinew, wutanl kiwto'qiw aqq saqamawewa'ki ta'n etek. Na'sik na telki'k aqq telamu'k lukwaqney etek kisi-msitun ta'n telo'ltimk aqq ta'n teli-pwatekemk, na amujpa menaqaj maliptiten kulaman ma' tla'sinuk na. NWMO toq-lukuti'titaq wutanl ta'n welsitmi'tij aqq wutanl kiwto'qiw, aqq wutanl etek na'te'l, maw-lukutitaq l'tunew kisite'taqn ta'n tli-maliaptiten ta'n telo'ti'tij wutank pqujiaq lukwaqney.

NWMO aqq wutan kisi-mknasik toq-lukuti'titaq l'tunew kisite'taqn wiaq-wikasik ta'n tla'sitew koqoey aqq ta'n tli-apoqnmuektitew kulaman ula lukwaqney-iktuk tetew ta'n tli-maliaptiten ta'n telo'ti'tij wutank. NWMO maw-lukutitaq wutan iloqaptnnew ta'n ula lukwaqney tl-we'tuo'ten koqoey, staqa nike':

- » Menaqaj jiko'ten ta'n tel-westawik lukwaqney aqq ta'n telo'ti'tij wenik wikultijik Wutank.
- » Ta'n ne'kaw tli-anko'ten kisitasikl aqq teli-sqaliaqewe'l wsitqamue'l.
- » Ta'n Wutan aqq kiwto'qiw teli-pkwatekemk aqq tel-lukutimk.
- » Ta'n tel-pma'tumk Wutan aqq ta'n teli-ilutekemk.
- » Ta'n tel-wije'tik pemi-ajelk lukwaqney aqq ta'n telo'timk aqq telqatmumk wutank.
- » Mu tala'tasin wsitqamuey aqq keknuite'tasik maqamikew.
- » Etektm msit koqoey nuta'q kisi-pqoji-lukwasiktn ula lukwaqney.
- » Wutan menaqaj kisi- maliaptn koqoey tl-pilua'sitew ne'wt pputamkiaq lukwaqney.
- » Etektm koqoey staqa awti'l, pulja'ynewawti'l aqq samqwan aqq koqoey piluey ta'n nuta'q kisna nuta'tew pqoji-ajo'tasiktn piw-wekasik nuclear fuel ta'n nike' etek aqq la'tasiktn kisi-mkunasik repository.
- » Suliewey wjiatew NWMO wjit teli-apankitasik koqoey nuta'q l'tasiktn kisna iko'tumk tel-maliamsimk wjit ula lukwaqney.

Wenik net ninen

2002ek Ontario Power Generation Inc. (OPG), Hydro-Québec and New Brunswick Power Corporation wije'wmi'tij Nuclear Fuel Waste Act kisutmi'tip Nuclear Waste Management Organization (NWMO) maliaptmn teli-anko'tmumk piw-wekasik nuclear fuel elmi'knik.

NWMO etl-lukutijik wenik pema'tu'tij milamu'k kina'matnewey staqa nike' teli-iloqaptmumk ta'n telo'timk kiswa tel-koqqwaja'tekemk kiswa telitumk koqoey aqq elp pilue'k maliaptmi'tij suliewey kiswa teli-ilutasik koqoey kiswa tel-kinua'tekemk. Aqq elp toq-lukuti'tijik nuji-ilumua'tijik aqq wenik ta'n ki's tel-lukutilijik kiswa espi-kina'masutilijik wejita'jik msit tami Kanata aqq wsitqamu'k kulaman wji-kina'masultitaq ta'n tla'taqatitaq nekmow.

Ta'n NWMO tel-nmitu'tij tel-lukutijik:

Menaqaj maliaptmnew aqq anko'tmnew piw-wekasik nuclear fuel nike' aqq elmi'knik kulaman ma' ajkna'luksi'k wenik aqq ne'kaw menaq-maliaptiten wsitqamuey.

NWMO wije'wmi'titl nankl kina'matnewe'l:

- » **Koqqwaja'tekemk** Me'su'tetew aqq tliatew ta'n tel tetapua'likitjik wenik aqq Mawio'mi'l ta'n toq-lukutiekik.
- » **Mawi-wla'tekemk** Wije'wten maw-klu'k kina'matnewi, ta'n teli-nsitmumk koqoey aqq mawi-ntawita'simkewey ta'n teli-iloqaptmumk aqq teli-ilutmumk ta'n tla'sitew ula lukwaqney.
- » **Ta'n tel-kinua'tekemk** Kwiltisnen ta'n tel-mawlukutimkik msit wutanl aqq jiksittesnen ta'n msit telita'sulti'tij. Kinua'taqatitesnen koqoey aqq ika'ten ta'n tel-mawaknutmaten aqq wesku'tasik ta'n tel-lukutimk.
- » **Ta'n tepkatik tela'tekemk** Ninen tepkatik tl-maliaptitesnen ta'n menaqaj tel-wekasimkl suliewey aqq keta'matesnen ta'n tel-lukutiek.
- » **Me'su'tek** Amujpa ta'n tel-lukutimk, tel-kinua'tekemk aqq teli-ilutasik koqoey kulaman msit wen Kanata nsittew ta'n tela'sik koqoey.

Ta'n tujiw wesku'tmu'k ta'n tl-maliaptiten piw-wekasik nuclear fuel wesku'tmu'k na elmi'knik, metue'k koqoey pipanimuksimk aqq ankite'tmumk wjit ta'n telo'ltimk kiswa tel-koqqwaja'tekemk. NWMO attikneta'jik nutuanew ta'n telita'sultilijik wenik Kanata aqq ne'kaw mawaknutma'tinew ke'sk pem-lukwatmumk ta'n Kanata tl-maliaptitew piw-wekasik nuclear fuel elmi'knik.

Koqoey wenik ketu' kjijitu'tij kisna pipanikesulti'tij

Koqoey Kanata kisite'tk wjit ta'n tl-maliaptiten piw-wekasik nuclear fuel elmi'knik?

2007ek Kanata kisi-mknkip Kisite'taqn teluisik "Adaptive Phased Management" wjit ta'n tl-westawiten wenik aqq wli-anko'ten wsitqamuey elmi'knik teli-pkiji-anko'tmumk piw-wekasik nuclear fuel. Maw-tumk etek ula kisite'taqn-iktuk na Kanata piw-wekasik nuclear fuel tepkisa'ten aqq tli-anko'ten kisitasik pitalqek repository ta'n etek keknuamu'k kun'tew kikjuk wutan ta'n wenik wikultijik wel-kinua'tujik aqq welte'taqatijik anko'taqatinew. Ula kisite'taqn pkija'teketew elukwatmumk aqq ne'kaw we'weten keknue'kl kisutasikl, wije'wmi'tit ta'n wenik telua'ti'tij aqq elp mawi-espe'k kina'matnewey aqq kjijitaqn.

Tal-lukutijik se'k wsitqamu'k?

Msit tami se'k wsitqamu'k mu newte' tel-pmita'qik ta'n tl-kisite'ten aqq tla'taqatiten ta'n tl-maliaptiten piw-wekasik nuclear fuel elmi'knik. Kanata kisite'taqn wjit pikwelkl likasuti'l ika'tasikl pitalqek geological repository wije'ti'tij ta'n tel-lukutijik tami se'k nkutey Sweden, Finland, France aqq United Kingdom.

Koqoe'l lukwaqne'l amujpa l'tuten?

Wjit ula lukwaqney nuta'tew l'tasiktn pitalqek geological repository ta'n etek tepkisi'kasikl ta'n iko'ten piw-wekasik nuclear fuel, na'tamiaw 500 metres lamqamu'k. Aqq elp nespiw l'tasital lamqamu'k etl-kinua'tekemkewey aqq wskittukewe'l kmu'jikann aqq elp ta'n kjijitekewinu'k wejita'jik kmitkinaq aqq msit tami wsitqamu'k kis-tli-maw-lukutitaq.

Ta'sik maqamikew nuta'tew?

Wjit ula lukwaqney nuta'tew na'tamiaw 100 hectares (250 acres) wjit wskitukewe'l kmu'ji'kann aqq wije'tultikl lukwaqne'l. Repository nuta'tew na'tamiaw 2.5 kilometres jel 1.5 kilometres (375 hectares/930 acres) telki'k maqamikew etek lamqamu'k aqq ta'n etek tetpaqamu'k kun'tew ta'n ika'ten etli-anko'tekemk.

Koqoey nuta'tew wjit teli-asuatijo'tekemk?

Piw-wekasik Nuclear fuel wji-smaqa'ten ta'n nike' etlitasik aqq menaqaj etl- anko'tasik tujiw la'ten mikawe'k etek pitalqek geological repository. Ta'n tl-la'ten koqoey wije'ti'tij ta'n etek etli-anko'tekemk, etuk jel nu'ta'tew awti kisna puljaynewawti kisna walipotl kisna toqwa'tasikl teli-asuatijo'tekemkl, staqa tela'tekemk se'k wsitqamu'k. Majukwatten tepjike'kl kisutasikl wejiaql Transport Canada aqq Canadian Nuclear Safety Commission wjit teli-asuatijo'tekemk.

Tali-ankweyaten aqq ikalaten wenik aqq wsitqamuey?

Pikwelkl likasuti'l l'tasital ta'n menaqaj tli-anko'ten aqq tepkisa'ten piw-wekasik nuclear fuel. Ta'n etli-anko'tekemk aqq la'taqne'jk, wjit teli-anko'tmumk piw-wekasik nuclear fuel, keknuitasijik kulaman ma' elam sioqje'k. App ktik likasuti wejiaq kun'tew ta'n etli-anko'tekemk tlitasitew. Ta'n telamu'k maqamikew aqq kun'tew na'te'l etek mawi-amskwesewey likasuti kulaman tepkistetal piw-wekasik nuclear fuel aqq wskittuk wsitqamuey. Pekiji-iloqaptasitew ta'n telamu'k maqamikew aqq kun'tew na'te'l etek kulaman kjijitten wije'wmi'titl keknue'kl westawimkewe'l kisutasikl. Ne'wt kis-pija'tumk piw-wekasik nuclear fuel ta'n tett tli-anko'ten ne'kaw jiko'ten aqq kis-tewalqa'ten.

Tal-jiko'ten lukwaqney?

Keknue'tew ta'n tel-jiko'tmumk aqq tel-maliaptasik lukwaqney kulaman ma' ajkno'ti'k wenik kisna wsitqamuey nike' aqq elmi'knik. Canadian Nuclear Safety Commission ala'taq asite'lsuti ilutmnew ta'n teli-iloqaptasik aqq tel-pma'tumk ula lukwaqney aqq maqamikew ta'n etli-anko'tekemk kulaman te's koqoey ketu'-tla'tekemk amujpa nekmow wite'ttaq siawa'siktn lukwaqne. Natural Resources wet-taqne'wasik Kanataewey Kaplno'l jiko'tk NWMO ketloqo wije'wmnew Nuclear Fuel Waste Act.

Tal-kisutasiksip ta'n tli-mknten maqamikew ta'n ika'tumk etli-anko'tekemk?

Ta'n teli-mknasik maqamikew ta'n ika'ten pitalqek etli-anko'tekemk, wejjaq maw-aknutma'tijik aqq maw-lukutijik wenik Kanata ki's tapuipunqekl. Piamiw pituimtlinaqan te'sijik wenik kis-kinua'tua'tijik NMWMOaq ta'n nekmow etlite'tmi'tij tetpaqa'q aqq me'su'tek aqq kaqi-wiaqa'luek tela'tekemk ke'sk mna'q kisutasinuk koqoey. Aqq elp NWMO weja'toq kinua'taqney wjit ta'n tela'tekemk se'k Kanata aqq wsitqamu'k.

Ki's NWMO kisaptmi'tijl wutan ta'n ika'ten etli-anko'tekemk?

Moqo. NWMO kwiltaq wutan ta'n wenik wel-kinua'tujik aqq welte'taqatijik ika'tasiktn ula lukwaqney wutanmuaq. Ma' ki'kaji-ika'tumit lukwaqney tami ta'n mu menuaqtasinuk. Wutan ta'n me' menueke'tij kinua'taqn wjit ula lukwaqney kiswa wjit Adaptive Phased Management kis-pipanimataq NWMOaq wjit me' kinua'taqney. Wutanl pipanikesultijik wjit me' kinua'taqney mu amujpa ika'lsi'k teli-mknasik maqamikew etli-anko'tekemk.

Ki's NWMO alua'toq tami maqamikew?

Moqo. Pikwelk maqamikew etek Kanata ta'n tetpaqamu'k wjit etli-anko'ten piw-wekasik nuclear fuel. Na'sik amujpa menaqaj iloqaptasitew ketloqo keknuamu'ktn. Ula keknue'kl iloqaptekemkl lukwatten elmiaq wutanl kinua'taqati'tij ketu' anko'taqatijik.

Koqoey wji-wlapettaq anko'tekemk wenik wutan kisi-mknasik aqq pilue'l wutanl kiwto'qiw?

Ula lukwaqney kisa'sitew elmiaq NWMO aqq wenik wutan kisi-mknasik aqq pilue'l wutanl kiwto'qiw maw-lukuti'tij elmi'knik. Keknue'k maw-lukutimk kulaman msit wen wji-wlapesitew elmi'knik. Eltasik aqq siawa'tumk ula lukwaqney wjatew piamiw pituimtlinaqan te'sik elukutimk wjit wutan kisi-mknasik aqq pilue'l wutanl kiwto'qiw elmi'knik.

Tali-apankitasiten lukwaqney?

Nuclear Fuel Waste tplutaqney telapukuek ta'n teli-ilutasik, elukwatmumk aqq siawa'tumk lukwaqney amujpa apankittaq ta'n wenik alsutmi'tij piw-wekasik nuclear fuel Kanata staqa nike' Ontario Power Generation, NB Power, Hydro-Québec and Atomic Energy of Canada Limited. Tplutaqney telapukuek amujpa ula mtmo'taqne'l ika'tu'tij tepkisi-maliaptasik suliewey ta'n apankitmi'tij te's newtipunqek kaqiaq kulaman tetew suliewey ta'n tel-nuta'mk. Tplutaqney elp telapukuek amujpa NWMO ala'tu'tij kisite'taqn wjit ta'n telawtik apankitmumk aqq ta'n telawtik ika'tu'tij e'tasiw mtmo'taqne'l te's newtipunqek kaqiaq.

Tal-kisi-anku'kina'masites Kanataewe'y kisite'taqn wjit teli-anko'ten elmi'knik piw-wekasik nuclear fuel?

NWMO kinua'teketew ta'n tl-kina'masiten wjit Kanataewe'y kisite'taqn wjit teli-anko'ten elmi'knik piw-wekasik nuclear fuel, ta'n NWMO tel-lukutijik aqq ta'n tli-mknten wutan ta'n wenik wel-kinua'tujik aqq welte'tmi'tij ika'tasiktn ula lukwaqney wutanmuaq. Wutanl pipanikesultijik wjit me' kinua'taqney mu amujpa ika'lsi'k teli-mknasik maqamikew etli-anko'tekemk.

Ktu'-kjjitu'n me' koqoey wjit ula keknue'k lukwaqney, tlewistuk:

Jamie Robinson, Nikana'toq, Ekinua'tekemk

Nuclear Waste Management Organization

22 St. Clair Avenue East, 6th Floor

Toronto, ON M4T 2S3, Canada

Maqtaqte'kney: 647.259.3012

Fax: 647.259.3692

Nasa'simk aqq apu't wi'katikn: learnmore@nwm.ca

Nasa'simk aqq ela'timk: www.nwm.ca/sitingprocess

NUCLEAR WASTE MANAGEMENT ORGANIZATION SOCIÉTÉ DE GESTION DES DÉCHETS NUCLÉAIRES

www.nwmo.ca/sitingprocess

For more information, please contact:

Jamie Robinson Director, Communications
Tel 647.259.3012 Fax 647.259.3692
Email learnmore@nwmo.ca

Nuclear Waste Management Organization

22 St. Clair Avenue East, Sixth Floor
Toronto, Ontario M4T 2S3 Canada
Tel 416.934.9814 Toll Free 1.866.249.6966
www.nwmo.ca

